

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier - ISV
Campus Norrköping

Trygghetens och otrygghetens dimensioner

En kvalitativ intervjustudie

Sandra Johansen

Kandidatuppsats - 15 poäng från
Samhälls- och kulturanalysprogrammet

ISRN: LiU-ISV/SKA-G--13/12--SE

Linköpings universitet

Linköpings universitet, Campus Norrköping, 601 74 Norrköping

		Institution, Avdelning Department, Division Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier Samhälls- och kulturanalys	Datum 2013-27-05
		Språk Language ☒ Svenska/Swedish ☐ Engelska/English	Rapporttyp Report category ☐ AB-uppsats ☒ C-uppsats ☐ D-uppsats ☐ Examensarbete ☐ Licentiatavhandling ☐ Övrig rapport
URL för elektronisk version http://www.ep.liu.se			
Titel Safety and insecurity dimensions – a qualitative interview study Titel Trygghetens och otrygghetens dimensioner – en kvalitativ intervjustudie			
Sammanfattning <p>”Trygghetens och otrygghetens dimensioner” är en kvalitativ intervjustudie med en diskursanalytisk ansats. Syftet var att studera hur boende i en medelstor stadsförort skapar diskurserna trygghet och otrygghet utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.</p> <p>Analysen består av sex teman som belyser hur informanternas utsagor fyller begreppen trygghet och otrygghet med innehåll. Tematiseringarna synliggjorde mönster i konstruktionen av trygghet och otrygghet. Relationen mellan dessa teman presenteras med ett mångdimensionellt perspektiv, där utsagornas kontextuella förhållanden har belysts. Därifrån har flera dikotomier framträtt. Bland annat har mörker och ljus ställts mot varandra, vilka ger trygghet och otrygghet olika innebörd i relation till olika kontexter utifrån hur informanterna talade om de två begreppen.</p>			
Nyckelord Trygghet, otrygghet, mångdimensionellt perspektiv, socialkonstruktivism, diskursanalys, kvalitativa intervjuer, postmodernism			

Förord

Härmed får jag möjlighet att tacka alla som har givit sitt stöd genom denna treåriga resa och som med följande kandidatuppsats får sitt slut.

Först och främst vill jag tacka de ungdomar som jag har intervjuat. Jag vill även tacka Cecilia på kommunen som gav idén till uppsatsen samt Eva vars insats gjorde min studie möjlig.

Jag vill även tacka min handledare Mathias Martinsson, som varit en klok vägledare genom uppsatsens process.

Med både stor glädje och melankoliskt hjärta vill jag rikta ett stort tack till mina studievänner. Utan er hade vägen till den (snart) skrivna uppsatsen inte varit möjlig.

Tack Andreas, du har på alla sätt varit ett enormt stöd.

Sist men inte minst vill jag sända min uppskattning till familj och vänner. Tack vare er sitter jag nu och skriver de sista orden på Samhälls- och kulturanalys i Norrköping. Med er vid min sida har dessa tre år blivit helt underbara och fantastiska.

Sandra Johansen Norrköping, juni 2013.

Innehåll

<u>INLEDNING</u>	1
<u>SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR</u>	1
VAL AV EMPIRI, URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	2
DISPOSITION	2
<u>TEORI</u>	3
SOCIALKONSTRUKTIVISM	3
MODERNITET OCH POSTMODERNITET	3
ETT MÅNGDIMENSIONELLT PERSPEKTIV	4
<u>KVALITATIV METOD</u>	5
ETIK OCH ETISKA ÖVERVÄGANDEN	5
FORSKARENS ROLL OCH SJÄLVREFLEXIVITET	6
FÖRHÅLLET MELLAN DISKURSANALYSEN OCH INTERVJU SOM METOD	7
<u>ANALYSMETOD</u>	7
DISKURS OCH DISKURSANALYS	7
DISKURSTEORI	8
<u>FORSKNINGSÖVERSIKT</u>	9
<u>ANALYS</u>	10
PERSON	10
TID	12
PLATS	15
DET OKÄNDA	17
SITUATION	19
HANTERING	20
<u>AVSLUTANDE DISKUSSION</u>	22

REFERENSER..... 26

TRYCKTA..... 26

OTRYCKTA..... 27

Inledning

På cirka 15 minuters gångavstånd från centrum ligger stadsdelen M. Bostadsområdet är ett miljonprogramsprojekt med höga lägenhetshus av betong. Befolkningsrörligheten är stor, antagligen då området drar till sig många studenter under korta perioder. Förutom studenter är strax under 30 procent av invånarna födda utomlands visar statistik från rapporten ”Välfärdsfakta för M 2012” vilket är en relativt hög andel inom kommunen.¹ I följande studie lyfts sex av bostadsområdets invånare upp för att prata om vad trygghet och otrygghet betyder för dem. I citatet får vi ta del av vad trygghet betyder för en 15-åring i M:

S: vad är trygghet för dig?

Vänner att umgås med, släktingar, folket. Det trygga, asså det är mest ungdomar som bor här. Och det är bra att vi är olika, alla är inte från samma land och så vidare.

S: varför känns det tryggt?

Då kan man lära känna varandra. Vet inte...

S: det är bara en känsla?

Mm.

S: [...] Finns det olika saker som avgör?

Att vara hemma kanske, jag vet inte. Jag känner mig trygg oavsett var jag är tror jag. Det beror på vem jag är med.

Citatet antyder att det välbekanta i vardagen, det man känner igen och är van vid inger en känsla av trygghet. Familjen och vännerna är några av dem, hemmet och grannskapet några andra. Thomas Hylland Eriksen skriver i boken *Trygghet* att människor alltid har varit trygghetssökande och kommer fortsätta vara det. I en tid med snabba förändringar är upprinnelserikedomen uppseendeväckande i försök att skapa trygghet i vardagen menar han.² På vilket sätt vi skapar trygghet behöver därmed inte vara samma sak idag som igår, inte heller samma i norr som i söder, för dig eller för mig. Dock är önskan om trygghet viktigt för alla människor överallt anser Hylland Eriksen. Citatet ovan är bara ett av flera exempel på hur trygghet skapas av invånarna i bostadsområdet M. I studien kommer flera föreställningen om vad trygghet och otrygghet kan innebära lyftas upp i ett sätt att försöka förstå vad trygghet och otrygghet betyder i samhället idag. Finns det några mönster?

Syfte och frågeställningar

Med en diskursanalytisk ansats vill jag studera hur diskurserna trygghet och otrygghet konstrueras av boende i M. I informanternas utsagor fylls begreppen med innehåll och synliggörs med diskursteoretiska verktyg. De nodalpunkter som informanterna lyfter upp i skapandet av

¹ N kommun, *Välfärdsfakta för M 2012*, (2013-04-22). (Referensen finns i författarens ägo.)

² Thomas Hylland Eriksen, ”Inledning: Tryggheten og dens motstandere” i boken *Trygghet*, (red.) Thomas Hylland Eriksen m.fl., (Oslo, 2006), s.11.

begreppen trygghet och otrygghet ges i relation till varandra betydelse utifrån ett mångdimensionellt perspektiv. Studiens syfte lyfts genom följande frågeställningar:

- Hur konstrueras diskurserna trygghet och otrygghet i informanternas utsagor?
- Med vilka nodalpunkter befästs trygghet och otrygghet i informanternas beskrivningar?
- Hur får olika relationer betydelse i olika kontextuella sammanhang i skapandet av diskurserna?

Val av empiri, urval och avgränsningar

I samverkan med kommunens anspråk har ett antal avgränsningar varit viktiga att göra. Utifrån den senast tillgängliga brottsstatistiken har jag valt att fokusera på den stadsdel som inom vald kommun hade högst andel brottslighet.³ Då arbete och insatser mot unga för kommunen är av hög prioritet,⁴ tillfrågades sex ungdomar mellan 15-20 år från en utvald stadsdel för medverkan i studien. Dessa har jämn könsfördelning för att skapa balans utifrån föreställningen att genus kan ha betydelse i upplevelsen av trygghet och otrygghet.⁵ Via kontakter från kommunen blev fältet tillgängligt. Kommunens funktion kallar Alan Bryman för grindvakter i boken *Sambällsvetenskapliga metoder*.⁶ Informanterna valdes utifrån vad Bryman kallar för kvoturval, då forskaren genom stickprov vill försöka spegla en population utifrån kategoriseringar, såsom ålder och kön.⁷ Kvoturvalet gav förutom tillträde till fältet även aspekten av representativa aktörerna i lokalsamhället, vilket gjorde denna typ av urval relevant ur dessa perspektiv. Kritik förekommer dock mot att genom kvotering välja ut informanter, då urvalet inte är slumpmässigt och anses ge en ytlig bild av populationen. Emellertid är representationen inte ett syfte med kvalitativa intervjuer.⁸

Disposition

Efter teoriavsnittet kommer ett metodologiskt avsnitt uppdelat i två delar, materialinsamling och den diskursteoretiska ansatsen. Därefter presenteras tidigare forskning innan analysavsnittet.

³ N kommun, *Kommunvis uppföljning av allmänna brott (Källa: Brå och Hobit) För tiden 2013-01-01-2013-04-30, (2013-05-24)*. (Referensen finns i författarens ägo).

⁴ N kommun, *Trygghet i N maj 2013, (2013-05-24)*. (Referensen finns i författarens ägo).

⁵ Raewyn Connell *Om genus, 2:a upplagan, (Göteborg, 2009)*, s. 9.

⁶ Alan Bryman, *Sambällsvetenskapliga metoder, (Malmö, 2009)*, s.282f.

⁷ Bryman, s.117.

⁸ Bryman, s.117f.

Teori

I studien har jag valt att utgå från två huvudteoretiska utgångspunkter som ramverk varifrån jag analyserar mitt material. Dessa är socialkonstruktivism och postmodernism. Som samhälls- och kulturanalytiker och med utgångspunkt i den diskursteoretiska ansatsen, ligger studiens genomgående socialkonstruktivistiska perspektiv nära. I mitt fall är informanterna i fokus för analys och representerar därmed en del av det postmodernistiska samhälle som konstruerar betydelsen av trygghet och otrygghet.

Socialkonstruktivism

Det socialkonstruktivistiska perspektivet utgår ifrån att samhället och vår verklighet är socialt konstruerat, vilket forskaren Sören Barlebo Wenneberg utvecklar i boken *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*.⁹ Hans beskrivning av socialkonstruktivismen med tanken om att sociala handlingar inte ska tas för givet som naturliga,¹⁰ speglar på ett generellt plan studien genom hela processen. Perspektivet tillför även ett kritiskt synsätt på sociala situationer i försök att förklara hur olika sociala institutioner skapas,¹¹ en avgränsning som jag använder för att positionera mig inom denna domän. Det språk vi tillägnas strukturerar vår verklighet i en process som skapar och omskapar vår verklighet förklarar Wenneberg. Vid analys av materialet menar han att ett visst överskridande av tolkning samt analys kan vara lämplig vad gäller konstruktion och reproduktion av godtagna naturliga företeelser.¹² På detta sätt dekonstrueras verkligheten av forskaren, som även deltar i skapandet av densamma. Då forskningen återigen reproducerar och skapar en verklighet, ställs socialkonstruktivismen på sin spets och lämnar en problematisk och flyktig social värld efter sig menar han. Dock anser Wenneberg att forskaren med hjälp av samhällsvetenskapliga teorier kan förklara och ifrågasätta sociala företeelser utan att för den delen konstruera ett slutgiltigt svar på verkligheten.¹³

Med hänsyn till denna problematik följer uppsatsen det socialkonstruktivistiska perspektivet under hela processen. Via försök att se självklarheter och tolka informanternas utsagor vill jag analysera hur språket som social konstruktion används som verktyg i skapandet av trygghet och otrygghet.

Modernitet och postmodernitet

Ett sätt att se på det moderna samhället är att jämföra modernitet med tradition. Tradition kan ses som något oföränderligt och fast, medan moderniteten får stå för det flytande och rörliga

⁹ Sören Barlebo Wenneberg, *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*, (Malmö, 2001), s.66.

¹⁰ Wenneberg, s.11.

¹¹ Wenneberg, s.14.

¹² Wenneberg, s.12ff.

¹³ Wenneberg, s.67ff.

samhället. Stabilitet och trygghet som karaktäriserar moderniteten, berövade samtidigt den individuella friheten som kom att eftertraktas menar sociologen Zygmunt Bauman i boken *Vi vantrivs i det postmoderna*. Vidare finns därmed tanken om det postmodernistiska samhället, som enligt Bauman kännetecknas av individualism och längtan efter frihet. Frihet och trygghet är enligt honom en dikotomi som endast får värde i förlusten av den andre, vilket innebär att människan på olika sätt vantrivs oavsett val. Denna vantrivsel beror enligt Bauman på att människan i båda fallen offerar lyckan.¹⁴ Det postmoderna livet förklaras metaforiskt vid ett spel, där reglerna inte längre är fasta utan konstant förändras under spelets gång. Frihet och rörlighet går hand i hand med behovet att uppfylla sina drömmar av självständighet, där ingen ska få stå i vägen om jag behöver mer plats än vad det rum jag befinner mig i just nu kan erbjuda.¹⁵ Enligt Bauman är valfrihet det mest betydelsefulla i det postmoderna, då valfrihet ges hög rang i den sociala hierarkin.¹⁶ Även sociologen Anthony Giddens syn på det moderna samhällets dubbelsidiga karaktär lyfts upp i studien. I boken *Modernitetens följder* skriver han att utvecklingen å ena sidan har gett den moderna människan större möjligheter att leva tryggt. Å andra sidan talar han om hur det moderna samhället präglas av tillit till personer vi inte känner, vilket han menar utgör risker.¹⁷

Utifrån dessa perspektiv på modernitet och postmodernitet kommer analysen ta sin form. Intervjumaterialet kommer med en diskursanalytisk ansats studeras med stöd av Baumans och Giddens beskrivning på trygghet och otrygghet utifrån en modern och postmodern syn på samhället.

Ett mångdimensionellt perspektiv

Intersektionalitet är en sociologisk postmodern teori och ett analytiskt hjälpmedel för att studera hur olika former av diskriminerande och socialt konstruerade maktordningar samverkar i ett samhälle. I studien tar jag inspiration av hur det intersektionella perspektivet strävar efter att upplösa gränser mellan olika sociala kategorier och istället rikta uppmärksamheten på hur de samverkar.¹⁸ Relationen mellan sociala och objektiva aspekter kan inte förstås utan det intersektionella perspektivet, skriver Nina Lykke i ”Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter”.¹⁹ Detta tar jag hänsyn till i förståelsen av trygghet och otrygghet. Kritiken av kollektiva identiteter, vilka identifierar människan som medlem av en särskild grupp med

¹⁴ Zygmunt Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, (Göteborg, 1999), s.7ff.

¹⁵ Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.123f.

¹⁶ Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.128.

¹⁷ Anthony Giddens, *Modernitetens följder*, (Lund, 2008), s.81.

¹⁸ Susanne Urban, ”Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning” i boken *Kors och tvärs: intersektionalitet och makt i storstadens arbetsliv*, (red). Ewa Gunnarsson m.fl., (Stockholm, 2006), s.271.

¹⁹ Nina Lykke, ”Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter”, i *Kvinnvetenskaplig tidskrift*, nr.2/3 2005, s.10.

tillhörande föreställningar om dess egenskaper,²⁰ motiverar valet av det intersektionella perspektivet. Charles Taylor reflekterar i boken *Erkännandets politik* över riskerna med att fokusera på kategorier snarare än individen.²¹ Detta tillsammans med det intersektionella perspektivet fungerar som förhållningssätt snarare än teori i studien. Därmed vill jag lyfta fram informanternas utsagor vars upplevelser och strukturella position i samhället har betydelse i konstruktionen av diskurserna trygghet och otrygghet.

Utifrån detta perspektiv kommer jag till studien hämta inspiration till ett mångdimensionellt perspektiv. Då jag istället för att titta på kontextens betydelse för till exempel genus och ålder tittar jag på vad som händer i mötet mellan olika aspekter såsom mörker och tid. För att belysa informanternas konstruktion av trygghet och otrygghet och de olika dimensionernas samverkan kommer jag använda begreppet mångdimensionellt perspektiv.

Kvalitativ metod

Då många tidigare studier varit kvantitativa inom området trygghet och otrygghet, vill jag fördjupa bilden genom att använda en kvalitativ metod. I samspel mellan teoretiska och praktiska frågor som samhällsvetenskaplig metod, tillåts informanterna uttrycka egna synpunkter och åsikter utifrån deras perspektiv på tillvaron skriver Steinar Kvale i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun*.²² Syftet är därmed att försöka få en inblick i hur informanterna inom det valda studiefältet upplever trygghet och otrygghet. Intervjuerna genomfördes med ett allmänt formulerat frågeschema som ger utrymme för uppföljningsfrågor av Bryman så kallad semi-strukturerad intervjuguide.²³ Utöver den semistrukturerade intervjuguiden har jag även använt riktade frågor. En kvalitativ ansats ger möjligheten att behandla uppgifter om de sociala relationer som inverkar på informanterna, samt andra orsaker som kan ha inverkan på ett områdes invånare. Metoden möjliggör även att informanternas upplevelser kan diskuteras som socialt konstruerade.

Etik och etiska överväganden

Vid all samhällsvetenskaplig forskning gäller bestämda etiska principer i syftet att skydda informanterna i studien. Dessa principer är fastställda av Vetenskapsrådet inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.²⁴ I följande studie har jag tagit hänsyn till de fyra principerna informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.²⁵ För att uppfylla principerna utformades ett informationsbrev där studiens syfte introducerades och att

²⁰ Charles Taylor, *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*, (Uddevalla, 2003), s.10f.

²¹ Taylor, s.10f.

²² Steinar Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, (Lund, 1997), s.9.

²³ Bryman, s.127.

²⁴ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer: inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*, ISBN:91-7307-008-4, 2002.

²⁵ Vetenskapsrådet.

deltagandet är frivilligt. Informationsbrevet fungerade även som komplement till en muntlig presentation av mig som forskare i kontakten med fältet. I samband med kontakten med informanterna tilldelades denna information både muntligt och skriftligt, likaså innan medverkan vid intervjutillfället. Både vid första kontakt och vid intervjutillfället tillfrågades informanten om samtycke av deltagande samt att hen när som helst kan välja att upphäva sin medverkan.²⁶

Under framställandet av studien har informanternas utsagor behandlats med varsamhet så att eventuellt känsliga och personliga uppgifter inte går att utläsa. Anonymiteten har i största möjliga utsträckning säkerställts genom bland annat fingerade namn och platser som skulle kunna bidra till identifiering av informanterna, något informanterna även fick vetskap om. Vissa detaljer i intervjumaterialet har ändrats för ökad anonymitet. Grammatiska fel och ord som ”äh, öh” har även valts bort när jag citerar informanterna, dels för att de inte ska uppfattas ha dåligt språkbruk samt för att göra citatet mer lättförståeliga för läsaren. I processen har min avsikt varit att noggrant garantera innebörden i utsagorna.

Till sist uppfylldes kravet om att uteslutande nyttja datamaterialet till studiens ändamål,²⁷ vilket i detta fall innebär både uppsats till Universitetet samt en sammanfattande rapport till kommunens och Brottsförebyggande rådets förfogande. Kvale påpekar att all information om studien kan ha inverkan på informanternas svar.²⁸ Därav har utförligare information om studien tilldelats först efter avslutade intervjuer, med kvarstående hänsyn till samtyckeskravet. Kvale påpekar att en potentiellt terapeutiska likhet bör tas i beaktning vid intervjutillfället.²⁹ Då ämnet trygghet och otrygghet visat sig beröra intrikata frågor under intervjuerna, motiveras att jag som komplement till den semistrukturerade frågeguiden använde mig av vissa riktade frågeställningar. Frågeställningarna kom även till användning då jag tolkar att ämnet trygghet och otrygghet upplevdes abstrakt av informanterna, speciellt då intervjuerna inte utfördes på vissa av informanternas modersmål. Dessa orsaker har tillsammans sannolikt haft inverkan på uppsatsen.

Forskarens roll och självreflexivitet

Trygghet är ett brett och svårdefinierat ämne som alla någon gång fått förhålla sig till på olika sätt skriver Eriksson.³⁰ I genomförandet av studien är det av vikt för mig att synliggöra och reflektera över hur min person kan haft inverkan på studien skriver Kvale,³¹ både vid intervjutillfället samt under tolkning och analys. Min ålder på 26 år, mitt genus – kvinnligt och min etnicitet som svensk är några av de oändligt fler utgångspunkter som kan tydliggöra min sociala positionering i

²⁶ Vetenskapsrådet.

²⁷ Vetenskapsrådet.

²⁸ Kvale, s.120.

²⁹ Kvale, s.105.

³⁰ Thomas Eriksson, *Trygghet i boende*, (Stockholm, 2010), s.29.

³¹ Kvale, s.215ff.

förhållande till informanterna och ämnet trygghet och otrygghet. Att reflektera över sin relation till den egna studien är dock inte enkelt då min förmåga att tolka är beroende av de diskurser jag är inbegripen av. Eftersom diskurser utgör gränser för våra tankemöjligheter är det en teoretisk, såväl som verklig, omöjlighet att ta ett steg bakåt från sig själv och sin studie för att ”objektivt” reflektera över densamma. Som forskare behöver jag därmed ha i åtanke vad mina föreställningar av trygghet har för inverkan, både vid intervjutillfället samt i arbetsprocessen med studien.³²

Förhållandet mellan diskursanalysen och intervju som metod

Den empiriska forskningen är i denna uppsats präglad av ett postmodernt tänkande, med fokus på den sociala konstruktionen av verkligheten. Därmed existerar kunskapen i samtalet mellan mig och informanten skriver Kvale, där verkligheten konstrueras och ifrågasätts av språkets struktur.³³ I förhållande till tanken om att försöka nå det självklara inom en diskurs³⁴ vill jag kritiskt granska intervjumaterialet och synliggöra de diskursiva strukturerna som konstruerar informanternas upplevelse av trygghet och otrygghet. Med utgångspunkt i Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips i boken *Diskursanalys som teori och metod* förklaring av diskursteorins syfte; att skapa ”förståelse av det sociala som diskursiv konstruktion, där alla sociala fenomen i princip kan analyseras med diskursanalytiska redskap”³⁵. Enligt Bauman i boken *På spaning efter politiken* är denna vetenskap essentiell för vår valfrihet i den postmoderna verkligheten, vilket därmed blir viktig att försöka nå i förståelsen av hur trygghet och otrygghet konstrueras i dagens samhälle. I intervjuerna har det visat sig svårt att nå det självklara i vardagen,³⁶ dock inte en omöjlighet. Då deltagandet i intervjun, med ett diskursanalytiskt angreppssätt ses som en diskurs i sig snarare än som metod,³⁷ vilket motiverar valet av den diskursteoretiska ansatsen i denna studie.

Analysmetod

Med hjälp av Winther Jørgensen och Phillips beskrivningar börjar jag med att försöka framställa begreppet diskurs med diskursanalysen som utgångspunkt. För att få förståelse för studiens mer specifika diskursanalytiska ansats följer en förklaring på hur jag valt att använda mig av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe’s diskursteori.

Diskurs och diskursanalys

Språket har en central roll inom diskursanalys skriver Winther Jørgensen och Phillips, men vårt sätt att tala på avspeglar inte på ett neutralt sätt vår omvärld, våra identiteter och våra sociala relationer. De spelar snarare en aktiv roll i skapandet och förändringen av dem enligt

³² Winther Jørgensen & Phillips, s.28.

³³ Kvale, s.47.

³⁴ Bauman, *På spaning efter politiken*, s.10f.

³⁵ Winther Jørgensen & Phillips, s.31.

³⁶ Bauman, *På spaning efter politiken*, s.10f.

³⁷ Kvale, s.46.

diskursanalysen, och det ligger i forskarens intresse att undersöka de föreställningar som finns om den så kallade verkligheten. Ett sätt att förklara begreppet diskurs lyder enligt Winther Jørgensen och Phillips ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)”.³⁸ Då begreppet diskurs inte har någon fast betydelse, består ordet av flera definitioner, vars innebörd tillfälligt stabiliserats i en viss kunskapsposition.³⁹ Därifrån konkurrerar olika diskurser med varandra om definitionen av verkligheten.⁴⁰ Med detta perspektiv i studien studeras språkets roll i den sociala konstruktionen av trygghet och otrygghet. Det finns en rad olika teorier och metoder inom diskursanalys vars utgångspunkter varierar. Gemensamt för alla är den närstående förbindelsen mellan metod och teori fortsätter Winther Jørgensen och Phillips. En punkt där olika diskursteorier skiljer sig är huruvida man ser att diskursen ingår i ett dialektiskt samspel med andra sociala praktiker eller om diskursen i sig är fullständigt konstituerande. I denna uppsats kommer Ernesto Laclau och Chantal Mouffe’s diskusteori användas, som tillhör det senare angreppssättet i förhållande till vår sociala värld.

Diskursteori

Inom diskursteorin är en diskurs både materiell och social praktik skriver Winther Jørgensen och Phillips. Begreppet ”social praktik” sätter perspektiv på människors handlingar, både som individuella, konkreta och kontextuella, samt sociala och institutionaliserade vilket ger en viss regelbundet.⁴¹ På detta sätt kan trygghet och otrygghet som diskurser konstrueras utifrån båda perspektiven. Som komplement till diskursteorin har jag i ett tidigare avsnitt utvecklat och problematiserat min roll som forskare i relation till informanterna och intervjumaterialet, vilket jag ser som nödvändigt i tillämpning av diskursteorin. Analysen kommer därmed kretsa kring ett identifierande och studerande av diskurser om trygghet och otrygghet utifrån intervjumaterialet. Diskursteorin presenteras av författarna snarare som en teori än som metod skriver Winther Jørgensen och Phillips.⁴² Detta underbygger valet att förhålla mig till diskursteorin som inspiration för analysen och endast använda de begrepp som ligger till grund för teorin som analysverktyg och som har relevans till mitt material. En av de beståndsdelar som bygger upp den teoretiska strukturen inom diskursteorins diskursbegrepp är artikulering. Artikulering innebär den praktik då språket får innebörd av dess formulering och ges en mening på sättet det uttrycks. Dessa artikuleringar är alltså en förutsättning för diskursen skriver Ernesto Laclau och Chantal Mouffe i boken *Hegemonin och den socialistiska strategin*.⁴³ Målet med studien är dock inte att presentera dessa kedjor, utan att presentera analytiska tolkningar med hjälp av de identifierade artikuleringarna.

³⁸ Winther Jørgensen & Phillips, s.7.

³⁹ Winther Jørgensen & Phillips, s.33.

⁴⁰ Winther Jørgensen & Phillips, s.10.

⁴¹ Winther Jørgensen & Phillips, s.25f.

⁴² Winther Jørgensen & Phillips, s.31ff.

⁴³ Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, *Hegemonin och den socialistiska strategin*, (Keuru, 2008), s. 157ff.

Min uppgift i studien är att fylla begreppen trygghet och otrygghet med innehåll, det vill säga befästa de flytande signifikanterna med hjälp av nodalpunkter. Dessa två benämningar fungerar som beståndsdelar inom diskursteorin,⁴⁴ och är enligt mig möjliga att använda som analytiska verktyg i en diskursanalys. De flytande signifikanterna utgör begrepp vars betydelse försöker stabiliseras och bli mindre flytande inom diskursen. Beroende på vilken kontext begreppet används i får de olika betydelse. För att fånga dessa sammanhang i ett mönster används nodalpunkter som verktyg. Nodalpunkter är centrala begrepp, som verkar likt knutpunkter, som binder fast och befäster det flytande i olika delar i en diskurs. Dessa nodalpunkter kan beroende på kontext och situation få olika betydelse och då fungera som flytande signifikanter.⁴⁵ Det är denna kontextbundenhet på begreppen som jag ämnar fylla med innehåll. Att finna uttryck som kan förklaras med dessa ord i materialet är en del av den metodologiska processen i denna studie.

Forskningsöversikt

Forskningsfältet över trygghet och otrygghet är stort. Med en blandad karaktär berörs ämnet inom en rad olika forskningsområden. Vanligt förekommande i tidigare forskning av trygghet och otrygghet är att studera ämnet med en kvantitativ ansats. Dessa tar avstamp ur olika aspekter och berör ofta trygghet och otrygghet i kontexten av brott eller folkhälsa, vars inverkan på individen kan skyddas med konkreta samhällsåtgärder. Att undersöka trygghet och otrygghet med en kvalitativ ansats förekommer på ett fåtal ställen inom Brottsförebyggande rådets rapporter. Fokus ligger vanligen på att minska brottsligheten och vad polisen kan göra för att öka tryggheten.⁴⁶ Trygghet har emellertid i första hand inte avsett brottslighet eller oro för brott. Thomas Eriksson lyfter fram flera forskare, bland annat professor Marie Torstensson Levander som menar att ökad kunskap om individers rädsla för brott och vilka konsekvenser det kan få både på en individuell och samhällelig nivå är viktig.⁴⁷ En annan forskare som Eriksson lyfter fram är professor Rolf Lidskog, som i sin forskning tar upp risken med att arbeta med fokus på att skydda individer mot eventuella hot för ökad trygghet i samhället. Detta arbetssätt ger med stor sannolikhet ett samhälle med misstänksamhet mot att allt som avviker uppfattas hotfullt och skrämmande menar han. Följderna kan leda till att krav på kontroll och ordning förtrycker vissa grupper av individer som utpekade vara problembärare. Lidskog vill istället arbeta med minskade sociala klyftor och mångkulturalism för att skapa ett öppnare och tryggare samhälle. Utmaningen anser han är att

⁴⁴ Laclau & Mouffe, s. 169.

⁴⁵ Laclau & Mouffe, s. 168f.

⁴⁶ Karl-Åke Pettersson, "Förord", i *Trygghet i boende*, red. Tomas Eriksson, (Stockholm, 2012), s.7. (Se bl.a. *Brå; NTU 2011. Om utsatthet, trygghet och förtroende*, (Västerås, 2012), *Otrygghet och segregation. Områdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott*, (Västerås, 2009), *Bebyggelseinriktade åtgärder mot brott och otrygghet*, (Sollentuna, 2002).)

⁴⁷ Eriksson, s.29.

hantera individernas rädsla för det okända snarare än att skapa säkrare stadsrum.⁴⁸ Lidskogs resonemang och infallsvinkel ger stöd och inspiration till studiens utformning.

I tidig traditionell forskning framställs barn och unga i huvudsak som passiva. Nu betraktas de som medaktörer och konstruktörer av sin vardag menar Soly Erlandsson och Lena Sjöberg i boken *Barn- och ungdomsforskning*. Intresset för kvalitativa metodansatser har därmed ökat, där vikten läggs vid att fånga upp ungdomarnas upplevelseaspekter och ge dem möjlighet att aktivt delta i samhällsdebatten.⁴⁹

Analys

Under bearbetning av intervjumaterialet synliggjordes sex övergripande kategorier inom diskurserna trygghet och otrygghet, vilka presenteras med varsin tematik. *Person, Tid, Plats, Det okända, Situation* och *Hantering* står för de teman som informanterna lett in samtalet på under intervjuerna. Temana bör betraktas som ett resultat efter bearbetning av intervjuerna och är därmed inte begrepp handplockade ur informanternas utsagor. Under dessa teman fick begreppen trygghet och otrygghet betydelse, då de fungerade som vardagliga termer i informanternas beskrivningar och fylldes med innehåll av återkommande ord. Dessa ord kallas i diskursteoretiska termer för nodalpunkter, vilka jag valt att markera i analysen för att tydliggöra hur det mångdimensionella perspektivet får relevans i studien.

Person

Vid bearbetning av intervjumaterialet som helhet visar sig informanterna besitta en övergripande upplevelse av trygghet i sin vardag. Känslan av trygghet är nära sammankopplat till närvaron av **familj** och **vänner**, vilket citatet i inledningen visar på. Dessa två kategorier är på många sätt närvarande i informanternas vardag både i skolan och i hemmet, två platser där de spenderar stora delar av sina liv. Förutom **vänner** och **familj** möter informanterna **främmande** personer i sin vardag, vilka upplevs olika. I vissa sammanhang inger de en känsla av trygghet och i andra sammanhang en känsla av otrygghet.

Sociologen Zygmunt Bauman menar, i boken *Vi vantrivs i det postmoderna*, att de postmoderna **främlingarna** är här för att stanna. Med stadens uppkomst i det moderna samhället menar han att **främlingar** inte längre är en tillfällig besökare, utan ett ständigt inslag i det fysiska sociala livet.⁵⁰

När jag går till skolan eller stan själv, det kan jag göra. Men om jag åker till L eller någonting, då är jag rädd. Jag kan inte gå själv, utan min **mamma** följer med mig.

⁴⁸ Rolf Lidskog, *Staden, våldet och tryggheten. Om social ordning i ett mångkulturellt samhälle*, (Stockholm, 2006), s.256ff.

⁴⁹ Erlandsson & Sjöberg, s.11.

⁵⁰ Zygmunt Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.45f. (Se även Anthony Giddens, *Modernitetens följder*, (Lund, 2008), s.82.)

S: varför blir du rädd tror du?

Jag vet inte. Jag känner inte alla [...]. Jag känner inte den här platsen, jag känner inte personen bredvid mig.

Informanten ger uttryck för en känsla av rädsla inför **främlingar** och **främmande** platser, som förstärks av tanken på att vara ensam i den bemärkelsen att inte känna dem som är runt om. I ett sätt att skapa trygghet tar informanten med sin **mamma**. Zygmunt Bauman och Anthony Giddens resonerar över rädsla som en känsla alla någon gång upplever, en känsla som oftast uppstår vid omedelbar närvaro av ett hot mot livet, skriver Bauman i boken *Flytande rädsla*. Människan kan, till skillnad från djuren, utöver denna primära rädsla även uppleva en ”härledd rädsla”. Denna känsla består av osäkerhet och där världen framstår fylld med faror vilka när som helst kan slå till utan förvarning.⁵¹ Min tolkning av citatet är att det kan vara denna härledda rädsla informanten upplever där världen och **främlingar** konstrueras vara farliga. Bauman menar att upplevelsen består av bristande tillit till möjligheterna att gå till försvar, snarare än det faktiska hotet.⁵² Giddens pekar istället på tillit som en faktor knutet till frågor om risker, faror och trygghet i boken *Modernitetens följder*.⁵³ Till skillnad från Bauman menar Giddens att tillit kan definieras och liknas vid förtroende, där förväntningar kan förstöras.⁵⁴ Min tolkning av Giddens formulering är att det är svårt att ha tillit för den moderna människan, medan Bauman snarare trycker på bristande tillit till den egna förmågan att försvara sig mot de nya farorna i det postmoderna samhället. Om rädslan hos informanten ligger i bristande tillit hos sig själv eller för omgivningen är svårt att tolka ur citatet ovan. Möjligen är rädslan ett resultat av båda teserna där ingen behöver uteslutas. Denna rädsla för det **främmande** delas av flera informanter:

S: vad är det för läskigt folk som rör sig i M då?

Jag vet inte, men ibland är det några sådär, några ungdomar kanske, som inte kan bete sig. Men inte alltid.

S: är det folk du känner?

Nej.

Anita Heber skriver i sin avhandling *Var rädd om dig! Rädsla för brott enligt forskning, intervjupersoner och dagspress* att känslan av kontroll är viktig för att människan ska kunna känna trygghet. Om människor upplever sig ha liten kontroll över eventuella händelser kan det påverka känslan av rädsla skriver Heber.⁵⁵ Att informanten inte vet vad som kan hända i mötet med **främlingar** tolkar jag utgör en känsla av att inte ha kontroll över andras beteende, en rädsla som konstruerar otrygghet. Med koppling till rädsla och otrygghet lyfter Bauman upp ytterligare en aspekt. I boken *Det individuella samhället* menar han att den individuella och samhällseliga strävan att uppnå frihet innebär att man lämnar tryggheten, då trygghet endast erbjuds vid ordning. I dagens samhälle söker människan lyckan genom att uppnå individuell frihet. Friheten står enligt honom för

⁵¹ Zygmunt Bauman, *Flytande rädsla*, (Uddevalla, 2007), s.9.

⁵² Bauman, *Flytande rädsla*, s.9.

⁵³ Giddens, s.81.

⁵⁴ Giddens, s.36f.

⁵⁵ Anita Heber, *Var rädd om dig! Rädsla för brott enligt forskning, intervjupersoner och dagspress* (Stockholm, 2007), s.78.

möjligheten att följa sina instinkter och handla efter plötslig ingivelse, vilket gör att frihet och trygghet inte förenliga i det postmoderna samhället.⁵⁶ Citatet ovan tolkas, i den mening, som ett resultat av den individuella rätten till frihet. Det ger en känsla av saknad kontroll och konstruerar en risk för att en **främlings** begär ska tillfredsställas på bekostnad av den egna tryggheten. Den individuella friheten präglar dagens samhälle, och inkräktar på den samhälleliga ordningens möjlighet att skapa en känsla av trygghet hos medborgarna. Istället mynnar det ut i rädsla för varandra.

Informanterna fyller begreppet trygghet med innehåll då de kopplar samman begreppet med **familj** och **vänner**. Med dessa personers närvaro i vardagen konstrueras en känsla av att vara trygg, oavsett om de är i hemmet eller på **främmande** platser. Dock upplevs **främlingar** leda till en känsla av otrygghet då andras beteende är utom kontroll. Behovet av kontroll tolkar jag både kan ligga i känslan av att ställas mot **det okända**, ovana och annorlunda, men även en rädsla för att bli utsatt för brott i relation till att vara själv mot det okontrollerbara. Därmed fylls begreppet otrygghet med innehåll i relation till rädslan för **främlingar** och **det okända**. Beroende på i vilka kontexter samt i relation till olika situationer konstrueras trygghet och otrygghet.

Tid

Olika tider, både under dygnet och under året, har för informanterna stor betydelse i upplevelsen av trygghet och otrygghet. Samtliga berättar att de ofta är hemma på kvällarna med undantag för träning och emellanåt att umgås på fritidsgården eller McDonalds. Vanligen vistas de inte utomhus på kvällarna, varken själva eller tillsammans med andra. En av informanterna talar om känslan av otrygghet i **mörker**:

Typ här i M, asså på natten du vet, på vintrarna. Det är ganska **mörkt** vid, konstgjort gräs som jag sa, där vid fotbollen, där är det inga lampor. Så det är rätt så läskigt o gå där. För det är **jättemörkt** så då väljer jag att gå runt i stället.

S: det är för att det är **mörkt**, inte för att det är mycket mer folk som rör sig?

Nej, för att det är **mörkt**.

S: vad tänker du ska hända?

Vad menar du?

S: eftersom du inte vill gå där. Vad tror du ska hända?

Man kan bli våldtagen, man kan bli mördad. Asså det är **mörkt**, man vet inte. Det är det som är läskigt.

Heber menar att upplevelsen av rädsla ofta förekommer i samband med nattetid eller när det är **mörkt** ute.⁵⁷ Denna tanke delar hon med Bauman som menar att rädslan oftast finns bland dem som själva helt undviker eller sällan vistas ute, och att **mörker** för dem därmed förefaller vara sammankopplade med något skrämmande. Om denna rädsla beror på en föreställning av att det finns faror på **mörka** gator eller att de anar faror är omöjligt att veta menar Bauman. Tillit till att

⁵⁶ Bauman, *Det individuella samhället*, s.55.

⁵⁷ Heber, s.29.

mörkret inte är farligt menar han kräver övning och personliga erfarenheter. Istället tillåts fantasin löpa amok över vad som kan hända i **mörkret**.⁵⁸ I detta fall utmanar informanten sin rädsla och går ut trots att det är **mörkt**. Slutet på citatet styrker dock Baumanns tanke, då informanten låter fantasin få konstruera **mörkret** som skrämmande genom att säga ”det är **mörkt**, man vet inte. Det är det som är läskigt”. Kopplingen mellan **mörker** och brottslig handling kan tolkas innebära att den preliminära faktorn till att informanten blir rädd är **mörkret**, då **mörkret** i sig medför en annan väg trots att informanten ännu inte mött några människor. Dock finns den huvudsakliga rädslan i brottet, som i praktiken är en mänsklig handling. Andra människors handlingar är alltid utom den enskildas kontroll, men **mörkret** förstärker denna konstruktion. Informanten kan kontrollera vägvalet, en handling som möjligtvis minskar risken att utsättas för brott, vilket informanternas utsagor visar. Citatet visar även på den rad av dimensioner som får betydelse för konstruktionen av otrygghet. **Mörkret** i relation till **det okända**, något utom kontroll och ovetskapen om vad som kan hända ger begreppet otrygghet ytterligare innehåll. Informanten konstruerar **mörkret** som något skrämmande som även får betydelse i relation till natten och den tid på året då det är vinter. Jag tolkar det som att **mörkret** konstrueras vara tätt sammankopplad vid otrygghet av samtliga informanter, likt hur **ljuset** konstruerar trygghet. Kontexten av hur tiden på dygnet, **mörker** eller **ljus**, i relation till **främmande** personer visar hur det mångdimensionella perspektivet har betydelse i skapandet av trygghet och otrygghet.

Johan Asplund lyfter upp en tanke om social responsivitet, där vi i mötet med andra tar notis om den andre parten genom vad han kallar ett ”responsorium”. Detta bekräftar att vi sett den andre genom en beteendesekvens. Motsatsen kallar han helt enkelt asocial responsivitet, det vill säga att gesten uteblir. I gråzonen till ett responsorium finns hälsningsceremonier menar Asplund, ett beteendemönster som närmast kommer per automatik.⁵⁹ Om det vid ett möte inte uppstår ett responsorium, inte ens i form av en hälsningsceremoni, handlar det om en medveten asocial responsivitet, vilket därmed inte försäkras oss om att den andre sätt oss. Denna uteblivna responsivitet kan inge känslan av att vi för varandra är **främlingar** och därmed kan otrygghet konstrueras. Även Giddens resonerar kring detta möte. Ett ögonkast medger att den andre erkänns som subjekt vilket gör en bekantskap möjlig utan fientliga avsikter. Därmed försäkras vi oss om trygghet och tillit menar han.⁶⁰ Jag tolkar att det vid **mörker** inte finns möjlighet till ett responsorium som kan försäkra informanterna om att det inte finns anledning att vara rädd. **Mörkrets** egenskaper i sig gör denna slags kommunikation svår, vilket även leder till en kommunikativ otillgänglighet.

⁵⁸ Bauman, *Flytande rädsla*, s.9f.

⁵⁹ Johans Asplund, *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsambet*, (Göteborg, 1998), s.9ff.

⁶⁰ Giddens, s.82f.

Vidare kan ovanstående hypotes även kopplas ihop med Baumans tanke om hur upprepningar och ordning ger individen trygghet.⁶¹ Denna ordning kan liknas vid något vi i vardagen ofta upplever och blir vana vid, och därför inte bedömer som **främmande**. På detta sätt tolkar jag informanterna förhållande till **ljus** och **mörker**. Då informanterna ofta väljer att vistas ute när det är **ljus**, upplevs **ljuset** som något tryggt. På samma sätt väljer informanterna oftast att vistas inomhus när det är **mörkt** ute vilket gör **mörkret** till något **främmande** och konstruerar otrygghet. Likt **mörker** skapar otrygghet, fylls begreppet trygghet med innebörd i relation till **ljuset**, vilket en informant uttrycker: ”På kvällen när det är **mörkt**, man vet inte vad som kommer hända. Fast på morgonen, är det mer såhär tryggt.” Både **främling** och **mörker** konstrueras av informanterna som otryggt, som i relation till varandra visar hur kontexten utgör ett mångdimensionellt perspektiv. På det sätt informanterna fyller begreppet otrygghet med innehåll genom föreställningar kan diskursen otrygghet förstås i en kunskapsposition som konstruerar den så kallade verkligheten. Alltså tolkar jag att även de **mörka** timmarna kan upplevas mer trygga ifall det finns möjlighet att välja vägar som med objekt kan göras mer **ljusa**. Även om lampor som objekt i sig inte medför trygghet, kan upplevelsen av platsen göras tryggare ifall den är upplyst.

En följd som uppstår i konstruktionen om **mörker** som något skrämmande gör att informanterna väljer att inte röra sig ute i lika stor utsträckning vid **mörker** som under **ljusa** timmar. Genom att vid social interaktion med andra tala om **mörker** som något otryggt, skapas samtidigt otrygghet i **mörker**. Detta gör att de väljer att inte röra sig ute på kvällarna. Inte endast i tal utan även i praktik skapar de genom språket den så kallade verkligheten. Därmed har kvällarna blivit folktomma, vilket leder till att **mörkret** konstrueras med en känsla av övergivenhet och ökad utsatthet för faror. Genom språket som social aktivitet är de därmed medskapare av sin omvärld.

Vi kom hit typ kl. 22 på kvällen, så min **mamma** ringde och ’var försiktig ’sådär. Men jag tänkte sådär, det är vanligt, ingen kommer göra mig något. Jag är inte rädd när jag går ut på kvällen. Men ibland [...] i M, för det är **jättemörkt** där. Det finns inte **ljus** över hela M, så ibland är det sådär dåliga människor eller annat. Det är ju det. Men jag tror, det känns bättre här i N än i S. För det händer alltid något i S, men här händer det inte jättemånga saker.

I citatet är det inte informanten själv som konstruerar **mörker** och kvällen som något otryggt. Istället är det nyheter och rykten om hur N i jämförelse med S är tryggare, samt föräldern som utgör denna konstruktion. Informantens **mamma** ringde och uttryckte att det kunde vara farligt ute genom att säga ”var försiktig”. Därmed konstruerar föräldern kvällen som en riskfylld tidpunkt för brott och en konstruktion av rädsla för någon **främmande**. Detta skulle kunna odla en inneboende rädsla för det **främmande** även på övriga tider på dygnet.

⁶¹ Bauman, *Det individualiserande samhället*, s. 55f.

Återigen vill jag belysa hur det mångdimensionella perspektivet får betydelse i skapandet av trygghet och otrygghet. Trygghet konstrueras av att referera till det vanliga som i denna kontext innefattas av att inget brott brukar begås samt att **ljuset** är det **välkända** som skapar trygghet i motsats till **mörkret**. Otrygghet får betydelse i relation till kvällen, **det okända, främlingarna** och den känsla av vara utom kontroll som infinner sig i detta sammanhang. Genom vårt sätt att tala om tid konstrueras vår verklighet, där tiden i relation till **mörker** inger en känsla av otrygghet. Då vi genom språket konstruerar och ständigt reproducerar att **mörkret** är förenat med otrygghet får **mörkret** en historia. Susanne Urban har i kapitlet ”Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning” utvecklat en historisk aspekt i ett tredimensionellt perspektiv med inspiration från filosofen Edward Soja.⁶² Genom att se **mörkret** ur en historisk kontext ges ytterligare än dimension till konstruktionen av otrygghet. **Mörkrets** olika aspekter, såsom **främlingar** och rädsla ger ett mångdimensionellt perspektiv på analysen, som visar på att trygghet och otrygghet är beroende av tid.

Plats

Platsens betydelse i skapandet av trygghet är på många sätt utmärkande i informanternas utsagor. Hemmet är en plats som uteslutande beskrivs med trygghet av informanterna, en plats som även i andra undersökningar visar på att upplevelsen av trygghet där är som störst.⁶³ En annan plats som av informanterna upplevs vara trygg är bostadsområdet, där **grannskapet** värderas högt.

Grannskapet har två funktioner, både som fysiskt rum och som en plats för social interaktion. Dessa två aspekter har tidigare skiljts åt av bland annat geografer och filosofer skriver Urban. Aspekterna har oftast analyserats relationellt som två nivåer med dialektiskt förhållande till varandra.⁶⁴ I senare forskning har de istället tillsammans visat på två aspekter som påverkar hur **grannskapet** upplevs.⁶⁵ Susanne Urban lyfter fram i boken *Att ordna staden – en ny storstadspolitik växer fram* hur **grannskapet** är en plats för nätverk, en viktig social kontakt i skapandet av invånarnas trygghet.⁶⁶ När aspekterna fysiskt och socialt förs samman med ytterligare ett perspektiv, nämligen ett historiskt, kan **grannskapet** även studeras tredimensionellt menar Urban.⁶⁷ En informant belyser vikten av **grannskapet**:

Min **mamma** var ute [...]. Sedan var det en annan **granne** som hämtade mat. [...]. Sedan bjöd de hela M, asså det är skitroligt och mysigt. [...] ifall du behöver hjälp eller något, jag skulle aldrig vilja flytta härifrån.

Citatet demonstrerar hur **grannskapet** möjliggör social samvaro och medför en ”mysig” stämning mellan **grannar, vänner** och **familjen** vilket konstruerar känslan av trygghet. Heber

⁶² Urban, ”Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning”, s.268f.

⁶³ Heber, s.71.

⁶⁴ Urban, *Att ordna staden – en ny storstadspolitik växer fram*, (Kungälv, 2005), s.28f.

⁶⁵ Urban, ”Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning”, s.263f.

⁶⁶ Urban, *Att ordna staden – en ny storstadspolitik växer fram*, s.28f.

⁶⁷ Urban, Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning, s.263f.

skriver om vikten av mötesplatser såsom **grannskapet** och andra offentliga utrymmen vilka underlättar att kontakter knyts. Heber lyfter även upp hur den fysiska miljöns utformning är en förutsättning för skapandet av trygghet.⁶⁸ Förutom tänkbar social interaktion har **grannskapets** fysiska utformning alltså egenskapen att inge viss kontroll över invånarnas beteendemönster. Om viss kontroll infinner sig över hur andra beter sig, kan denna ordning leda till en känsla av trygghet, då man vet vad som kommer hända och därför inte behöver känna sig överrumplad och otrygg.

Huruvida utomstående talar om bostadsområdet har relevans i konstruktionen av synen av densamma:

Många har ju fördomar om M, att det är såhär värsta grå såhär, att folk bråkar och så vidare. Men egentligen är det inte så mycket. [...]Kanske en **person** som förstör området och då tror alla att det är alla. [...] Det kan hända att det är lite bråkigt och hög ljudnivå och så vidare, men inte sådär jätteallvarligt tycker jag.

Informanten uttrycker en förståelse för att det kan upplevas som ”lite bråkigt” i området, men att det inte känns så allvarligt. Att rykten konstruerar området som otryggt med koppling till hög ljudnivå och grå fasad. Informantens reaktion på fördomarna ger uttryck för rykten som inte upplevs sanningsenliga. Trots detta tolkar jag att fördomarna ändå spelar viss roll för informantens uppfattning om området som otryggt, då citatet inleds med att det endast är fördomar men avslutar med att till viss del bekräfta att dessa kanske delvis stämmer. Dock med vetskap om att det kanske bara är en vetskap som normaliserar upplevelsen till något som inte nödvändigtvis inger en känsla av otrygghet. Fördomarna leder därmed till en medvetenhet hos informanten om hur området uppfattas av andra. Detta ger insikt om att det högljudda och bråkiga i andras ögon konstrueras som avvikande, något som från början inte var förenat med otrygghet förändrar uppfattning om vad otrygghet kan vara. I Hebers avhandling kan man läsa om hur just rykten om områden har betydelse för upplevelsen av trygghet, både av dem som bor i området och andras uppfattning av området.⁶⁹ Dessa rykten och fördomar om området kan bidra till en stämpling av M och dess invånare. Föreställningarna hänger sedan kvar under flera generationer och visar på det historiska perspektivets närvaro. Den rad aspekter som ryktena bygger på visar på det mångdimensionella skapandet av trygghet.

Detta sätt att se på fördomar utgör den tredje dimensionen i Urbans tanke, det vill säga den historiska. Det tredimensionella synsättet tar bland annat hänsyn till hur människor synliggörs samt att invånarna själva fungerar som aktiva kritiker och tolkare av detta rum, tillsammans med andra. Aspekterna inom Urbans tredimensionella synsätt förstås inte utan varandra och fungerar alla centralt utan prioritering. Därigenom är **grannskapet** ett ”avtryck efter, ett intryck av och ett uttryck för maktrelationer”⁷⁰, skriver Urban. De aspekter som hon hänvisar till är de som

⁶⁸ Heber, s.74ff.

⁶⁹ Heber, s. 73.

⁷⁰ Urban, Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning, s.268f.

förekommer inom det intersektionella perspektivet, det vill säga till exempel kön och ålder. I denna studie innefattar aspekter såsom 'det kända' och 'det okända' utifrån ett mångdimensionellt perspektiv vars relationer till varandra har betydelse i skapandet av trygghet och otrygghet. Utifrån den historiska dimensionen i det tredimensionella perspektivet tolkar jag att fördomarna skapar och omskapar synen på M och dess invånare. På detta sätt studeras aspekterna som pågående processer istället för oföränderliga och konstanta tillstånd i skapandet av M. I **grannskap** och på det sätt **grannskap** skiljer sig åt i staden bibehålls och återskapas maktrelationer utifrån både sociala och historiska kontexter skriver Urban.⁷¹ Beroende på i vilket sammanhang **grannskapet** används, konstrueras begreppen trygghet och otrygghet vilka får olika betydelser. På detta sätt tydliggörs hur det mångdimensionella perspektivet har betydelse i skapandet av trygghet och otrygghet.

Det okända

Informanterna talar om hur **det okända** upplevs som något skrämmande. Precis som andras fördomar om M kan kopplas till en rädsla för **det okända**, skapar informanterna egna fördomar. Så som **mörker** tidigare beskrivits som det ovana och annorlunda, konstrueras **det okända** som något otryggt. Rolf Lidskog skriver i boken *Staden, våldet och tryggheten* om hur det anonyma och **främmande**, 'det okända', både kan uppfattas såväl lockande som avskräckande.⁷² En informant beskriver hur **det okända** upplevs som något skrämmande:

Till exempel, om jag går i H är jag inte trygg. Man går och promenerar, kanske är det massor som bråkar där. Alltså, man kan inte promenera där på kvällen.

Heber lyfter upp vad hon kallar för "den fruktade främlingen". Med detta menar hon de människor som rör sig på offentliga platser och påverkar platsens rykte, och därmed även om området upplevs tryggt eller otryggt. Om dessa människor är **okända** för andra, det vill säga att de alla är för varandra avvikande, infinner sig en känsla av rädsla.⁷³ I citatet ovan tolkar jag att informantens upplevda känsla av otrygghet bygger på en konstruktion av hur det är i H, då informanten inte lutar sin känsla mot en erfarenhet utan mot att det "kanske" är några som bråkar där. Otrygghet fylls ytterligare med innehåll i relation till kontexten av **den okända** platsen, tanken på bråk av flera personer på kvällen då det är **mörkt**. I konstruktionen av H begränsar informanten sitt handlingsutrymme och väljer att inte röra sig i den stadsdelen på kvällarna. Ännu en gång knyter jag an till Baumans redogörelse av trygghet som en beskrivning av en känsla som infinner sig i samband med upprepade handlingar. Att flera gånger återgå till något eller någon leder till upplevelsen av att det är vanligt, något **välkänt**. På detta sätt kan händelser och personer bli normaliserade, något som inger en känsla av trygghet skriver Bauman.⁷⁴ Istället fortsätter informanten i nästan mening sitt resonemang:

⁷¹ Urban, Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning, s.269.

⁷² Lidskog, s.122.

⁷³ Heber, s.77.

⁷⁴ Bauman, *Det individualiserade sambället*, s. 55f.

Alltså, om någon kommer och säger att de ska bråka. Det händer inte här i M, det är lugnt och så. Här kan man göra vad man vill.

Likt analysen under föregående tematik är en av informanterna i M med i skapandet av fördomar mot ett annat område. Förutom fördomar om det fysiska rummet som stadsdelen står för, tolkar jag att citatet visar på ett samspel där fördomarna även riktas till invånarna som bor i stadsdelen H. Detta kan kopplas till Urbans användning av det tredimensionella perspektivet där det sociala, det fysiska och det historiska fungerar tillsammans i skapandet av känslan av trygghet och otrygghet i ett bostadsområde. Samtidigt skapar informanten det egna området som en trygg plats, där begreppet fylls med uttryck om att det är lugnt utan bråk.

Utan att alltid prata om trygghet i relation till platsens betydelse, anser jag att just områdenas objektiva egenskaper visade sig vara karakteristiska för upplevelsen av trygghet i informanternas utsagor. Andra studier har visat på liknande resultat, där det egna området upplevs tryggt trots uppfattningen av områdets 'bråkiga' aspekt. Vad som uttrycks vara en orsak till upplevelsen av otrygghet i andra bostadsområden än sitt egna är risken för rasistiska påhopp eller annan brottslighet skriver Heber.⁷⁵ I en rapport från kommunen redovisas M:s relativt höga andel brottslighet i förhållande till kommunen som helhet,⁷⁶ och även om en liknelse vid rasistiska påhopp inte går att dra fullt ut till den här studien, nämndes just rasism vara en bidragande orsak till otrygghet i M. Med tanke på kommunens statistik över brottslighet i området samt att andra upplever M som bråkigt kan denna studie luta sig mot Hebers resultat vad gäller hur utomstående kan uppleva andra områden som otrygga.

Ytterligare en tolkning av citatet är informantens möjlighet att själv välja en **välkänd** miljö att vistas i och därmed skapa kontroll av det fysiska rummet. Detta kan kopplas till Asplunds tanke om responsorium. Vid ett möte med en annan finns alltid båda möjligheterna, social responsivitet och asocial responsivitet. Det innebär att du antingen blir erkänd som subjekt eller att du blir avvisad och att du i situationen känner dig dum i bemärkelsen mållös.⁷⁷ Risken för att responsivitet uteblir tolkar jag kan upplevas utgöra en större risk vid möte med en **främling** än med en **granne**. Den ömsesidiga relation som byggs upp gör responsiviteten troligare då den bekräftar ens existens.⁷⁸ Av den anledningen är M en välbekant miljö för informanten och en plats med viss kontroll som skapar en känsla av trygghet.

Med koppling till de två ovanstående citaten anser jag att förhållandet mellan det fysiska och det sociala går hand i hand i skapandet av stadsdelen H som **det okända**. Konstruktionen av H och dess invånare tolkar jag samtidigt upprätthåller ett avstånd till **det okända** som något otryggt, en

⁷⁵ Heber, s.68.

⁷⁶ N kommun, *Kommunvis uppföljning av allmänna brott (Källa: Brå och Hobit) För tiden 2013-01-01-2013-04-30*, (2013-05-24). (Referensen finns i författarens ägo).

⁷⁷ Asplund, s.13ff.

⁷⁸ Asplund, s.17.

plats för okontrollerat ”bråk” av okontrollerade människor. På samma gång konstrueras H som en motpol till M, en plats där man lugnt kan röra sig som man vill. Urban menar att vid skapandet av stadsdelar där den ena är trygg och den andra otrygg, ökar risken att förlora det mångdimensionella synsättet där fler aspekter får betydelse i skapandet av området.⁷⁹ I första citatet synliggörs flera dimensioner i skapandet av **det okända**. Informanten uttrycker att H är en farlig plats att vara på, en plats där man inte känner sig trygg. Likaså innebär **det okända** en annan plats, det vill säga en plats som informanten vanligtvis inte vistas på. Ytterligare en aspekt är **mörker**, ett begrepp som i sig innebär **främmande** och rädsla. Det är denna kontextbundenhet på begreppet otrygghet som fyllts med innebörd och relationen mellan aspekterna synliggör det mångdimensionella perspektivet.

Situation

De fyra ovanstående temana Person, Tid, Plats och Det okända visar på hur trygghet och otrygghet inte går att behandla som dikotomier, utan är kontextbundna. Forskaren Bo Grönlund menar att känslan av otrygghet i staden många gånger handlar om just rädslan för det tomma rummet, ofta relaterat till det **mörka** rummet.⁸⁰ Grönlunds tanke kan bero på vetenskapen om att det postmoderna samhället innefattar ett myller av **främlingar**, men som i denna stund inte syns till. Av den anledningen tillåts fantasin löpa amok.⁸¹

Asså jag vet inte. Det blir **jättemörkt** eller någonting, och det finns inga människor som pratar. Då lyssnar jag bara, usch jag är rädd för det.

Min tolkning är att informanten konstruerar en koppling mellan att vara ensam och det tomma fysiska rummet till en känsla av otrygghet. Här fylls otrygghet återigen av rädsla och **mörker**, men i relation till det tomma rummet samt **främlingar**. Därmed ser vi hur otrygghet fylls med delvis motsägelsefulla dimensioner. Detta då otryggheten konstrueras både i det tomma rummet samtidigt som i ett rum bestående av **främlingar**. Denna motsägelsefullhet vittnar om hur otrygghet som begrepp i denna kontext är svår att stabilisera. Förutom det offentliga fysiska rummet talar samtliga informanter även om det fysiska rummet som i utsagorna ofta innebär hemmet. Informanterna konstruerar ensamhet i hemmet som något tryggt, men ensamhet i **det okända** som otryggt, vilket visar att situationen och kontexten avgör vad som fyller begreppen trygghet och otrygghet med innehåll.

Utöver rädsla i det tomma fysiska rummet menar Grönlund även på att otrygghet kan vara tätt förknippat till rädsla för människor. Denna rädsla är ofta kopplad i relation till en viss kategori, såsom ålder eller kön menar han.⁸² Detta uttrycks i citatet:

⁷⁹ Urban, “Relationen mellan granskning och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning”, s.265.

⁸⁰ Eriksson, s.40f.

⁸¹ Bauman, *Flytande rädsla*, s.9f.

⁸² Eriksson, s.40.

Jag är rädd för stora killar. Eller inte rädd, men kanske 18 eller 20-åringar, de vill bara ta min mobil, eller pengar. Asså tänk dig fem stycken, jag kan inte slå en av dom. Där är problemet, där skulle jag, fy fan, springa full fart alltså. Jag är snabb, så jag skulle använda farten.

Citaten visar att det är flera orsaker som konstruerar att situationen upplevs otrygg. Formuleringen ”tänk dig” tolkar jag vara uttryck för att en händelse eventuellt kan ske, även om det sannolikt inte behöver ske. Det är en tanke om att något skulle kunna hända, vilket i samma mening leder till en konstruktion av en verklig händelse. Med andra ord har informanten konstruerat en verklighet där fiender hotar tryggheten. Tanken på förlusten av trygghet tolkar jag i förlängningen kan leda till en oro som gör att informanten är rädd för brott varje dag vid olika situationer. Detta kan leda till begränsad rörelsefrihet i det offentliga rummet. I en annan situation kan flera personer konstruera en känsla av trygghet:

Om det är många folk ute så känner man sig mer trygg, för om någon kommer och ska göra typ en dålig sak mot dig och om man ser att det är mycket folk, så kan man inte göra saken.

Här konstrueras **främlingarna** som en grupp personer vilka fyller det offentliga och fysiska rummet med trygghet. **Främlingar** utgör inget hot utan snarare väljer informanten att förlita sig på dem vid eventuell nödsituation. Otrygghet fylls endast i detta citat med fyra dimensioner; stora killar, flera personer, rädsla samt rädsla för brott. Föregående citat fyllde bland annat begreppet trygghet med många personer. Även om många personer inte behöver vara synonymt med flera personer visar det på betydelsen av relationerna mellan dimensionerna som en del av konstruktionen trygghet och otrygghet. De många dimensionerna får avgörande relevans i betydelsellskrivningarna och stabiliseringen av begreppen.

Hantering

Intervjumaterialet visar att informanterna på olika sätt skapar trygghet i ett försök att kontrollera och hantera konstruktionen av en otrygg omvärld. Följande citat är ett exempel på hur en av informanterna väljer att undvika mötet med **det okända** i ett sätt att konstruera trygghet:

För att min **mamma** säger hela tiden till mig, om du inte har provat den, prova den, för att du ska veta att det inte ska hända såhär eller att det ska hända såhär. Ja livet är så, du måste prova allt. Men jag vill inte.

Informantens konstruktion av trygghet kan liknas vid Baumans tanke om att vi genom kalkyleringar gör sannolikhetsberäkningar för eventuella risker. Han beskriver dessa kalkyleringar som orsakskedjor i ett försök att förstå och hantera vår omvärld då världen fungerar bortom vår kontroll.⁸³ Som citatet uttrycker undviker informanten eventuella risker som begränsar möjligheten att skapa tillit till **det okända**. Giddens menar att vi gärna undviker mötet med **främlingar**.⁸⁴ Lidskog utvecklar tanken och menar att vi på detta sätt skapar gränser. En problematik som gör att vi inte lär oss respektera det **främmande** och därmed inte kommer

⁸³ Bauman, *Flytande rädsla*, s.113f.

⁸⁴ Giddens, s.82f.

tillrätta med problemet.⁸⁵ I citatet som följer exemplifieras hur informanten skapar gränser genom att konstruera trygghet:

När jag går ut på natten så ringer min **pappa** mig varje halvtimme. Han tycker det är farligt. Och ibland brukar min **brorsa** skjutsa mig, även till McDonald som är 300 meter att gå dit.

Båda citaten ger uttryck för en rädsla över att bli utsatt för brott. I det moderna samhället interagerar individer ständigt med **främlingar**,⁸⁶ vilka utgör en känsla av saknad kontroll och därmed otrygghet. Samtidigt menar Bauman att människor behöver bilden av ”främlingen” eller ”den andre”. Uppdelningen i ”vi” och ”de” skapar en föreställning om en grupp som står utanför samhället och en grupp som är inkluderad i samhället, vilket enligt Bauman innebär att **främlingen** behövs för att själva känna tillhörighet i samhället.⁸⁷ Då **främlingen** konstruerar en känsla av otrygghet kan bilden av den andre, **främlingen**, hantera rädslan då konstruktionen av inkludering skapar en känsla trygghet. Att samtidigt behöva **främlingen** och vara rädd för densamma ger begreppet **främling** flera dimensioner. Som citaten låtit visa fylls begreppen återigen med innehåll av både nya och tidigare uttryckta dimensioner. I konstruktionen av trygghet uttalas ett undvikande av möte med **främlingar**, samtal i telefonen med **familjen** och ett skydd av bilen. Begreppet otrygghet skapas åter av **mörker** och samtalet med **familjemedlemmen** som uttrycker oro, vilka båda utgör den historiska dimensionen i Urbans tredimensionella perspektiv då personen i luren skapar en farlig omvärld. Därmed ser vi hur trygghet och otrygghet fylls med samma dimensioner men fyller begreppen med innehåll i relation till olika kontexter. Det mångdimensionella perspektivet riktar uppmärksamheten på hur dimensionerna samverkar, samt visar på hur relationen mellan sociala och objektiva aspekter inte kan förstås utan det mångdimensionella perspektivet.

Istället för att försöka undvika **främlingar** har Lidskog en tanke om att möta dem. Att utveckla förmågan att interagera med **främlingar** är i dagens samhälle en nödvändighet för ökad tolerans mot **det okända** och annorlunda resonerar Lidskog. Genom social interaktion kan **främlingen** förpassas till bakgrunden menar han, där **främlingen** inte behöver få någon betydelse för individens agerande. Tesens syfte blir därmed en paradox något Lidskog lyfter fram.⁸⁸ Denna tanke innebär alltså att interaktion är en möjlighet, något jag tolkar att citaten ovan inte ger uttryck för då informanterna i sin hantering undviker risken att överhuvudtaget möta några **främlingar**. Då individen konstant lever tillsammans med **främlingar** men ändå väljer att inte interagera med dem, kan en urban rädsla uppstå menar Lidskog. Detta kan medföra att man istället för att förbättra hanteringen av olikheter utvecklar en förmåga att distansera sig från dem, och i värsta fall även avhumanisera dem.⁸⁹ En av informanterna väljer att klä sig annorlunda i konstruktionen om att minska risken att bli utsatt för brott.

⁸⁵ Lidskog, s. 129f.

⁸⁶ Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.45f. (Se även Giddens, s.82.)

⁸⁷ Heber, s.78.

⁸⁸ Lidskog, s.128f.

⁸⁹ Lidskog, s.129.

Jag brukar välja huva [...] så att man inte märker vem det är. Eller ifall jag inte har någon huva, då tar jag en jacka över, så att man inte ser att jag är en tjej.

Detta kan vara ett uttryck för hur distanseringen avhumaniserar **främlingen**. Bauman låter konstatera att friheten, i samband med strävan efter lycka, är en maktrelation. Individens kan endast bli fri om dennes val och handlingar inte låter sig begränsas.⁹⁰ Som citatet antyder anser informanten sig behöva skapa trygghet för att inte låta rädslan begränsa informantens mål att röra sig fritt. Dessa kallar Bauman för åtgärder, som endast kan mäta friheten i relation till hur andra lyckas få som de vill.⁹¹ I skapandet av trygghet och i strävan mot frihet tydliggörs maktordningar i form av genus i citatet. Därmed skapar maktordningarna sociala positioner, där kvinnan i detta fall hamnar i underordnad position. Genom språket fylls begreppet otrygghet i uttryck att vara tjej i relation till rädsla för brott och begreppet trygghet får betydelse i relation till ett klädesplagg.

Avslutande diskussion

I analysen har mitt syfte varit att försöka belysa hur informanternas utsagor är uttryck för specifika diskursiva mönster rörande trygghet och otrygghet. Dessa mönster blir med stöd av diskursteoretiska verktyg synliga, då begreppen trygghet och otrygghet fylls med innehåll. Det mångdimensionella perspektivet visar på vikten av relationen mellan nodalpunkterna i förhållande till olika kontexter i konstruktionen av diskurserna. Bidragande till konstruktionen av trygghet och otrygghet har ett antal dikotomier framträtt. Mörker ställs mot ljus, det kända mot det okända, kontroll mot att vara utom kontroll etcetera. I mötet med varandra får dikotomierna olika innebörd i relation till olika kontexter, vilket visar på ett mångdimensionellt perspektiv. Informanterna tar i konstruktionen av trygghet och otrygghet inte alltid stöd av egna erfarenheter, utan stödjer ofta beskrivningarna mot en föreställning. Tanken ges sedan i uttryck av en upplevd känsla. I studien kan vi se hur informanterna i interaktion med andra konstruerar de trygghet och otrygghet genom språket. Exempelvis skapas trygghet och otrygghet i olika kontexter i relation till ljus och mörker genom föreställningar om vad som kan hända under respektive tidpunkt, till exempel i relation till rädsla eller risken att bli utsatt för brott. Beroende på sammanhang får dikotomin ljus och mörker olika betydelse och fyller trygghet och otrygghet med innehåll. De föreställningar som finns kring trygghet och otrygghet i informanternas utsagor om den så kallade verkligheten ville jag i studien undersöka.

Då diskurserna trygghet och otrygghet inte är fasta och fixerade, utan flytande och föränderliga, består orden av flera definitioner. Dessa består i materialet av informanternas konstruktion av trygghet och otrygghet vars innebörd tillfälligt stabiliseras i en viss kunskapsposition. I uppsatsen har jag inspirerats av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe's diskusteori, där diskursen i sig anses fullständigt konstituerande i formandet av vår sociala värld. Där ämnas de abstrakta språkliga mönster vilka formar och konstruerar oss och samhället. Med diskursteoretisk ansats skapas

⁹⁰ Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.42.

⁹¹ Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.42.

trygghet och otrygghet i interaktion mellan det sociala och det materiella. I informanternas utsagor ges det i uttryck av rummet och platsen, likaså av att skapa trygghet genom att sätta sig i en bil.

Vid analys av materialet har en viss regelbundenhet synliggjorts som dimensioner under temana *Person, Tid, Plats, Det okända, Situation* och *Hantering*. I intervjuerna konstruerade informanterna trygghet och otrygghet med utgångspunkt i olika kontexter, vari begreppen fylldes med innehåll. Med ett mångdimensionellt perspektiv riktas uppmärksamheten till samverkan mellan olika nodalpunkter och dikotomier som varit framträdande i utsagorna. Därav är relationen mellan dikotomier till varandra av primär betydelse i konstruktionen av trygghet och otrygghet, och utgör en helhet med det mångdimensionella perspektivet. Tillsammans utan inbördes ordning får de betydelse som bärare i att fylla begreppen trygghet och otrygghet med innehåll. Genom tolkning och analys har jag dekonstruerat informanternas utsagor och därmed deltagit i skapandet av deras verklighet. Via talet och den sociala interaktion mellan mig och informanten skapades en verklighet som utan kontext inte får någon mening. I intervjuer konstruerar informanterna trygghet och otrygghet utifrån sitt perspektiv på världen. Med stöd av teorier ifrågasatte jag denna verklighet. I dekonstruktionen fann jag att nodalpunkten mörker får en primär betydelse tillskrivning över ljuset i konstruktionen av otrygghet. Detta metodologiska verktyg fungerar som ett spindel nät vars mönster går att utläsa inom varje dimension. Mörker har här en primär betydelse över ljuset även i relation till dimensionerna person, tid, plats, det okända och hantering.

Dimensionerna fungerade i analysen under de sex temana. Under dessa teman har åtta nodalpunkter identifierats som primära, vars egenskaper på olika sätt fyllde de flytande signifikanterna trygghet och otrygghet med innehåll. Nodalpunkterna som till viss del stabiliserar de flytande signifikanterna inom diskurserna trygghet och otrygghet är *mörker, ljus, främlingar, grannskapet, det okända, det kända, familj och vänner*. Förutom nodalpunkternas enskilda innebörd, är relationen mellan dem lika viktiga i dess betydelse tillskrivning av begreppen. Beroende på situation har därför flera av dessa nodalpunkter i informanternas utsagor blivit flytande signifikanter och fått ny betydelse. Till exempel får främlingar inte samma betydelse i relation till grannskapet som med det okända. Informanterna uttrycker att de väljer interaktion med dem som rör sig i grannskapet men inte då de rör sig på okända platser. I denna situation uttrycks främlingar inte konstrueras som skrämmande i relation till ljuset utan i relation till mörkret. En av de beståndsdelar som bygger upp strukturen inom diskursteorins diskursbegrepp är artikuleringar. På det sätt som informanterna uttrycker och formulerar konstruktionen av trygghet och otrygghet får språket innebörd. Denna praktik av artikulering är en förutsättning för diskursen. Informanterna talar både om rykten, platsens betydelse samt vikten av personen kring konstruktionen huruvida mörkret upplevs tryggt eller otryggt. Dessa olika former av processer mellan det historiska, det rumsliga och det sociala relateras till varandra och gör diskussionen

ytterligare mångdimensionell och komplex menar Urban.⁹² Studiens analys visar på att det är just det mångdimensionella perspektivet som förenar dem.

Förutom det mångdimensionella och socialkonstruktivistiska perspektivet har därmed även teorierna om modernitet och postmodernitet fungerat som paraply över analysen. Trygghet och otrygghet har fått en central betydelse för övergången från det moderna till det postmoderna med hänvisning till framförallt Bauman. Då längtan efter frihet blev för stor i det moderna samhället, lämnades delar av tryggheten kvar i hopp om att med den individuella frihetens intåg nå lycka i det postmoderna.⁹³ Trots att verkligheten ur en socialkonstruktivistisk synvinkel endast är ett resultat av individens konstruktion av världen, skapar informanterna aldrig en värld där otrygghet är helt uttraderat. Det kan innebära att den så kallade verkligheten, ur ett postmodernt perspektiv, aldrig kan skapas fri från konstruktionen om att främlingen upplevs otrygg. Lidskog menar att vi istället bör möta våra rädslor. Han vill se ett samhälle där det som avviker från det vanliga och normala inte ska uppfattas hotfullt och skrämmande.⁹⁴ Trots ett oupphörligt möte med främlingar i samhället, är konstruktionen av rädsla för det okända kvar visar materialet. På vilket sätt får dessa teorier stöd i studien? I beskrivningar ur fantasi och känslan av rädsla i konstruktionen av otrygghet ständigt närvarande i informanternas utsagor, och får betydelse i vissa konkreta beslut som de tar i vardagen. Dessa beslut syftar jag främst blir synliga i skapandet av trygghet. Exempelvis så väljer en informant att ha med sin mamma till en okänd plats då människorna och platsen konstrueras som skrämmande. Denna konstruktion av trygghet blir här ett skapat behov eftersom att otrygghet konstruerats som just något skrämmande. Likväl kan otrygghet konstrueras som det okända, men i relation till en känsla av rädsla blir då det okända något informanterna helst undviker att interagera med. Exemplet visar på hur relationen mellan de olika konstruktionerna utgör ett mångdimensionellt perspektiv i skapandet av trygghet och otrygghet. I utsagorna befästs trygghet av bland annat nodalpunkterna familj och vänner. En av informanterna uttryckte att utan trygghet kan man inte leva. På detta sätt visar studien på att den trygghet som till viss del lämnades kvar i det moderna samhället fortfarande har betydande vikt i det postmoderna. Även om konstruktionen trygghet i utsagorna inte var synonymt med konstruktionen lycka, visade sig den individuella friheten vara begränsad av otryggheten. Slutsatsen innebär att lyckan inte kan nås utan en trygg grund att stå på där familjen har primär betydelse utifrån materialet.

Lykke och Urbans resonemang om att det inte går att skilja på det fysiska och sociala i skapandet av det sociala rummet och det fysiska innehållet,⁹⁵ har fått stöd i studien. Med koppling till intervjumaterialet appliceras resonemanget på nodalpunkterna grannskap och det okända som objekt och nodalpunkterna familj och främlingar som subjekt. Min reflektion är att både objekt

⁹² Urban, "Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning", s.271.

⁹³ Bauman, *Vi vantrivs i det postmoderna*, s.7ff.

⁹⁴ Lidskog, s.256ff.

⁹⁵ Urban, "Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning", s.268.

och subjekt är viktiga i skapandet av trygghet och otrygghet utifrån det mångdimensionella perspektivet. Det vill säga att relationen mellan dimensionerna är lika viktig, då skapandet av trygghet sker i social samvaro på dessa plaster. Konstruktionen av trygghet och otrygghet har dock uttryckts vara primärt i subjekten, då informanterna alltid konstruerar trygghet och otrygghet i relation till andra individer. Ett tomt rum konstrueras oftare som otryggt än ett rum fyllt med människor i informanternas utsagor. Därmed utgör objekten i relation till subjekten relevant betydelse i enlighet med Urbans resonemang, då till exempel grannskapet fungerar som ett fysiskt rum för social samvaro. Som informanten ger uttryck för i citatet i inledningen: ”Jag känner mig trygg oavsett var jag är tror jag. Det beror på vem jag är med.”

Under insamling av intervjumaterial mötte jag på vissa metodologiska problem. Intervjuernas syfte var att med öppna frågor närma mig ämnet trygghet och otrygghet för att låta informanterna styra samtalet i egen riktning. Dock stötte jag på vissa svårigheter med en semistrukturerad intervjuguide vilket motiverade att använda mig av vissa riktade frågeställningar som komplement. En anledning till att metodvalet upplevdes problematiskt var upplevelsen av att ett potentiellt terapeutiskt samtal kunde uppstå. Ett annat motiv var att jag upplevde ämnet som abstrakt och svårt att greppa, vilket begränsade informanternas möjlighet att välja riktning på samtalet. Likaså befogades riktade frågor då intervjuerna inte utfördes på informanternas modersmål, vilket jag i vissa fall upplevde problematiskt. Ämnet blev även av den anledningen abstrakt att med ord ge mer ingående och utvecklande svar. Jag upplevde därmed att språket emellanåt utgjorde ett hinder då jag tror att informanterna satt inne med fler tankar än vad som blev möjligt att på ett rättvist sätt formulera. Dessa riktade frågor anser jag vara en nackdel i studien då jag som forskare därmed styr samtalet istället för tvärt om. Trots att Kvale förespråkar enskilda intervjuer påpekar han att samspelet mellan de intervjuade kan leda till mer spontana uttalanden,⁹⁶ en egenskap jag tror hade varit värdefull för denna studie. Därmed anser jag att Kvales semistrukturerade intervjuguide inte var självklar som metod speciellt inte i relation till valet av analysmetod. Med hänvisning till den grupp informanter som utgjorde materialet i denna studie tror jag att fokusgrupper istället hade kunnat öppna upp för djupare diskussion kring ämnet. I fokusgrupper tror jag att frågeguiden hade kunnat förbli övergripande, utan riktade frågor som komplement. Till framtida forskning kring ämnet trygghet och otrygghet föreslår jag därmed fokusgrupper. Jag upplever att intervjuerna hade kunnat få mer djup i form av spontana diskussioner i interaktion med varandra.

Intervjumaterialet gav fler möjliga ingångar för fördjupad analys än de som jag valt att lyfta upp i denna studie. För det första anser jag att det brottsförebyggande arbetet skulle med kvalitativa intervjuer om trygghet och otrygghet kunna komplettera de ofta kvantitativa undersökningarna som många av Brottsförebyggande rådets rapporter bygger på. Lidskog studerar det svenska brottsförebyggande arbetet i sin avhandling. Där diskuterar han bland annat att det

⁹⁶ Kvale, s.97.

brottsförebyggande arbetet borde satsa mer på att öka trygghet genom att minska sociala klyftor och lära oss hantera det annorlunda, istället för att bygga skydd och därmed förtrycka de som anses hota den sociala ordningen. Lidskog har i sin avhandling en sociologisk och institutionell ansats med senmodernt perspektiv.⁹⁷ Jag anser att Lidskogs studier med även en socialkonstruktivistisk och epistemologisk ansats med ett postmodernt perspektiv skulle berika forskningen inom trygghet och otrygghet.

För det andra skulle en annan analysmetod i min studie, både inom och utanför det diskursanalytiska fältet utgöra ytterligare infallsvinklar för vidare forskning. Med en mer materialnära analysmetod skulle informanterna ur ett intersektionellt perspektiv kunna lyftas upp vilket jag tror skulle berika forskningen inom ämnet. Ytterligare förslag är att i samspel med Anthony Giddens strukturerings teori och Torsten Hägerstrands tidsgeografi analysera ämnet, då informanterna hade en begränsad rörelse mellan hemmet och skolan. Likaså skulle en utveckling av vad ämnet innebar för informanterna i skolan samt i andra sociala institutioner där ungdomarna rör sig, såsom ungdomsgårdar och föreningar vara en möjlig studie. Studien skulle även kunna sätta informanternas upplevelse och konstruktion av trygghet och otrygghet i relation till kommunens trygghetsarbete inom just sociala institutioner.

Referenser

Tryckta

- Asplund, Johan, *Om hälsningsceremonier, mikromakt och asocial pratsambet*, (Göteborg, 1998).
- Asplund, Johan, *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*, (Göteborg, 1991).
- Barlebo Wenneberg, Søren, *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*, (Malmö, 2001).
- Bauman, Zygmunt, *Flytande rädsla*, (Uddevalla, 2007).
- Bauman, Zygmunt, *Det individuella samhället*, (Uddevalla, 2002).
- Bauman, Zygmunt, *På spaning efter politiken*, (Göteborg, 2000).
- Bauman, Zygmunt, *Vi vantrivs i det postmoderna*, (Göteborg, 1999).
- Bryman, Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, (Malmö, 2009).
- Connell, Raewyn, *Om genus, 2:a upplagan*, (Göteborg, 2009).
- Eriksson, Thomas, *Trygghet i boende*, (Stockholm, 2010).
- Erlandsson, Soly & Sjöberg, Lena, *Barn- och ungdomsforskning: metoder och arbetssätt*, (Lund, 2013).
- Giddens, Anthony, *Modernitetens följder*, (Lund, 2008).
- Heber, Anita, *Var rädd om dig! Rädsla för brott enligt forskning, intervjuer och dagspress*, (Stockholm, 2007).
- Hylland Eriksen, Thomas, "Innledning: Tryggheten og dens motstandere" i *Trygghet*, (red.) Thomas Hylland Eriksen m.fl., (Oslo, 2006).
- Krekula, Clary, m.fl. "Ålder i intersektionell analys", *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr 2/3 2005.

⁹⁷ Lidskog, s.29.

- Kvale, Steinar, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, (Lund, 1997).
- Lidskog, Rolf, *Staden, våldet och tryggheten. Om social ordning i ett mångkulturellt samhälle*, (Stockholm, 2006).
- Litzén, Staffan, *Oro för brott i en urban miljö. Trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm*, (Stockholm, 2006), s.27.
- Lykke, Nina ”Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter”, *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, nr.2/3 2005.
- Månsson, Per, *Moderna samhällsteorier*, (Stockholm, 1998).
- Pettersson, Karl-Åke, ”Förord”, i *Trygghet i boende*, red. Tomas Eriksson, (Stockholm, 2012).
- Taylor, Charles, *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*, (Uddevalla, 2003).
- Urban, Susanne, ”Relationen mellan grannskapet och arbetsmarknaden i tredimensionell belysning” i boken *Kors och tvärs: intersektionalitet och makt i storstadens arbetsliv*, (red). Ewa Gunnarsson m.fl., (Stockholm, 2006).
- Urban, Susanne, *Att ordna staden – en ny storstadspolitik växer fram*, (Kungälv, 2005).
- Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer: inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*, ISBN:91-7307-008-4, 2002.
- Winther Jørgensen, Marianne, & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, (Lund, 2000).

Otryckta

I författarens ägo:

- N kommun, *Kommunvis uppföljning av allmänna brott (Källa: Brå och Hobit) För tiden 2013-01-01-2013-04-30*, (2013-05-24).
- N kommun, *Trygghet i N maj 2013*, (2013-05-24).
- N kommun, *Välfärdsfakta för M 2012*, (2013-04-22).